

PRIORITY DEVELOPMENT PROGRAMS FOR PROCESSING OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN EASTERN CROATIA

PRIORITETNI PROGRAMI RAZVITKA PRERADE POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA U ISTOČNOJ HRVATSKOJ

POZDEROVIC, Andrija; PICHLER, Anita & PARAGOVIC, Kristina

Abstract: *In the Eastern Croatia, there are natural conditions for developing of agriculture and food industry, high quality of soil, good climate conditions, irrigation possibility, many years of experience, tradition and sufficient number of highly trained personnel. Production of agricultural products is relatively well developed, but processing of agricultural products and basic food industry are not sufficiently developed. Less than above mentioned was developed the food industry with higher level of product finalization. In this paper, production, imports, exports, consumption and processing of agricultural products in Croatia were analysed. The basic directions of agricultural processing development in Eastern Croatia were defined.*

Key words: *Eastern Croatia, economy, development, agricultural products, processing, food industry*

Sažetak: *U istočnoj Hrvatskoj postoje prirodni uvjeti za razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije, kvalitetno poljoprivredno zemljište, povoljni klimatski uvjeti, mogućnost navodnjavanja, dugogodišnje iskustvo i tradicija stanovništva, dovoljan broj visoko obrazovanih kadrova. Poljoprivredna proizvodnja je relativno razvijena međutim nije dovoljno razvijena prerada poljoprivrednih proizvoda, nije dovoljno razvijena niti tzv. osnovna prehrambena industrija, još manje je razvijena prehrambena industrija s višim stupnjem finalizacije. U ovom referatu je analizirana proizvodnja, uvoz, izvoz, potrošnja i prerada poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj. Definirani su osnovni pravci razvitka prerade poljoprivrednih proizvoda u istočnoj Hrvatskoj.*

Ključne riječi: *Istočna Hrvatska, gospodarstvo, razvitak, poljoprivredni proizvodi, prerada, prehrambena industrija*

Authors data: Andrija **Pozderovic**, prof., dr. sc., Prehrambeno tehnološki fakultet, Osijek, andrija.pozderovic@ptfos.hr; Anita **Pichler**, dipl. ing., Prehrambeno tehnološki fakultet, Osijek, anita.pichler@ptfos.hr; Kristina **Paragovic**, dipl. ing., Prehrambeno tehnološki fakultet, Osijek, kristina.paragovic@ptfos.hr

1. Uvod

Poljoprivreda i prehrambena industrija odnosno prerada poljoprivrednih proizvoda su najvažnije gospodarske grane Hrvatske. Pored turizma to su prirodni resursi koji bi trebali biti prioritetni pravci razvitka gospodarstva Republike Hrvatske

Vrijeme u kojem živimo se označava kao prijelaz iz industrijskog u informacijsko društvo. Trendovi gospodarstva u razvijenim zemljama pokazuju porast udjela informacijskih i uslužnih djelatnosti u ukupnom gospodarstvu, a smanjenje udjela poljoprivredne i industrijske proizvodnje [1]. Hrvatska ne može potpuno izbjeći te trendove pa se razvoj Hrvatske ne može temeljiti samo na razvoju poljoprivrede, prehrambene industrije i turizma već na razvoju i drugih grana gospodarstva [2][3]. Ali da bi se ostvario razvoj i blagostanje Hrvatske moraju se prvenstveno razvijati poljoprivreda, prerada tih proizvoda i turizam kao prirodne prednosti. Hrvatska ima posebno u Slavoniji, Baranji i Srijemu značajne površine kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta i povoljne klimatske uvjete za proizvodnju hrane. Prema tome postoje uvjeti za proizvodnju dovoljnih količina hrane za vlastite potrebe, potrebe turizma i za izvoz [2][4]. Međutim Hrvatska umjesto da je značajan izvoznik hrane uvoze se značajne količine svih vrsta hrane naročito one koja se može proizvoditi u Hrvatskoj. Prioritetni zadatak svih institucija države bi trebao biti povećanje proizvodnje hrane. Vrlo je važna činjenica da će se poljoprivredna proizvodnja bez odgovarajuće prerade poljoprivrednih proizvoda suočiti sa čitavim nizom ograničenja i nedovoljnom valorizacijom poljoprivrednih proizvoda. Preradom poljoprivrednih proizvoda ne samo što bi se bolje valorizirali ti proizvodi već bi im se višim stupnjem finalizacije dodala nova vrijednost, dodatno se zaposlilo stanovništvo i Hrvatska se oslobodila uvoza hrane [4][8]. Sadašnja prehrambena industrija u Hrvatskoj a posebno u Slavoniji i Baranji nije dovoljno razvijena s obzirom na sirovinsku osnovu odnosno na mogućnosti poljoprivredne proizvodnje. Razvoj prehrambene industrije se mora temeljiti na poljoprivrednoj proizvodnji a ta proizvodnja se mora uskladiti prema potrebama prerade tih proizvoda. Neke grane prerade poljoprivrednih proizvoda su nedovoljno razvijene a neke ne postoje u cijeloj Hrvatskoj.

2. Stanje u proizvodnji i potrošnji hrane u Hrvatskoj

Zbog problema u poljoprivredi kao što su loše sustavne i ekonomske mjere, disproporcija cijena proizvoda i repromaterijala, , problemi u pretvorbi, nedovoljne subvencije, i drugo osiromašili su poljoprivredna gospodarstva. Sve navedeno kao i nedostatak prerade i rashladnog prostora (hladnjače) doveli su do toga da Hrvatska ne proizvodi dovoljne količine hrane niti za vlastite potrebe.

Nedovoljno se proizvodi nekih osnovnih poljoprivrednih proizvoda naročito povrća, voća, njihovih prerađevina i nekih stočarskih proizvoda. Da bi se zadovoljile vlastite potrebe ti proizvodi se uvoze u značajnim količinama. Iz podataka u tablicama 1i 2 vidi se da je uvoz svježeg voća (bez južnog voća) i povrća u 2005 g. bio značajno veći nego 1997 g. Uvoz svježeg voća se povećao sa 52 963 t na 77 858 t., dok se uvoz svježeg povrća povećao sa 55 485 t na 70 742 t., što predstavlja značajno povećanje uvoza.

Vrsta voća	Uvoz u (t)				Izvoz u (t)			
	1997	1999	2000	2005	1997	1999	2000	2005
Jabuke	10 621	11 952	14 250	20 372	3 774	3 127	1 943	9 245
Kruške i dunje	7 076	3 761	2 675	7 210	11	8	11	2
Trešnje i višnje	541	299	209	919	-	90	-	43
Marellice	1 916	2 050	1 569	2 204	1	1	-	2
Breskve	7 328	6 276	8 124	9 282	67	5	7	0
Jagode	1 169	676	737	5 416	2	3	3	17
Šljive	2 362	2 084	1 686	894	6	5	15	65
Grožđe ukupno	11 776	9 230	8 831	14 343	224	8	11	26
Grožđe za jelo	9 475	9 228	8 771	13 917	5	8	10	25
Ostalo svježe voće	699	267	252	3 301	1	22	1	6
Ukupno	52 963	45 823	47 104	77 858	4 091	3 277	2 001	9 431

Tablica 1. Uvoz i izvoz nekih vrsta svježeg voća u Republici Hrvatskoj u periodu 1997-2005. [9]

Vjerojatno postoji više razloga zbog kojih je nedovoljna proizvodnja voća i povrća. Jedan od najznačajnijih razloga je taj što ne postoje hladena skladišta odnosno hladnjače i pogoni za prihvati i konzerviranje (čuvanje) hrane hlađenjem sa i bez kontrolirane atmosfere, prije svega za prihvati, pakiranje i čuvanje svježeg voća i povrća u rashladnom prostoru. S obzirom na mogućnosti poljoprivredne proizvodnje sadašnja prehrambena industrija i prerada poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj a posebno u istočnoj Hrvatskoj nisu dovoljno razvijene. Nije dovoljno razvijena niti tzv. osnovna prehrambena industrija koja obuhvaća mokru preradu kukuruza u škrob, hidrolizate i modifikate škroba, proizvodnju kvalitetnog i namjenskog pšeničnog i kukuruznog brašna, pogone za preradu soje, proizvodnju biljnih ulja, proizvodnju mesa i ribe, mlijeka i ulja. Još manje je razvijena prerada s višim stupnjem finalizacije kao što su: Proizvodnja zamrznute hrane, prerada voća i povrća, prerada brašna, prerada biljnih ulja, prerada mesa, prerada mlijeka. Republika Hrvatska zaostaje u odnosu na Evropu i Svijet u proizvodnji i potrošnji zamrznute hrane i primjeni hlađenja za konzerviranje hrane. Godišnja potrošnja zamrznute hrane po stanovniku u Hrvatskoj je deset puta manja od one u nekim zemljama zapadne Evrope a u odnosu na SAD i više od deset puta (tablica 3 i slika 1.). Još je znakovitije da Hrvatska sa svojim poljoprivrednim potencijalima od ukupne godišnje potrošnje zamrznute hrane koja je u 2005.g.iznosila preko 70 000 t, uvozi oko 86 % odnosno 60 469 t. Uvezeno je preko 12 500 t zamrznutog povrća preko 4 500 t zamrznutog voća i prerađevina.

Vrsta povrća	Uvoz u (t)				Izvoz u (t)			
	1997	1999	2000	2005	1997	1999	2000	2005
Rajčica	9 672	5 566	8 377	10191	200	29	129	179
Crveni luk	8 940	11327	10655	10432	103	59	52	492
Češnjak	1 814	2 329	2 209	2385	7	11	11	1
Poriluk	561	253	245	181	14	7	4	8
Cvjetača	2 385	903	792	1638	30	36	12	20
Kupus	2 701	1 075	2 265	2054	590	364	113	1025
Salata(zelena)	1 908	511	517	534	181	179	68	6
Mrkva i bij. repa	4 756	4 125	431	7748	35	-	1	12
Ostalo kor. pov.	1 047	679	630	194	11	12	10	0
Krumpir sjemenski	5 729	7 238	7 820	8239	24	23	-	22
Krumpir ostali svj. rashlađeni	4 108	1 493	17051	17325	3 126	1 177	210	393
Lučice svježje, rashlađene	1 506	1 182	1 635	1548	78	4	4	7
Kelj pupčar	290	117	6	79	10	-	-	1
Ostalo jestivo kupus. povrće	491	407	184	639	22	38	83	16
Cikorija radič	870	1 694	1 404	635	-	2	1	0
Krastavci i kornišoni	2 304	1 459	1 063	1953	520	598	321	197
Grašak svježi	18	8	2	5	2	-	-	-
Mahune i ostalo	368	711	671	79	16	0	1	5
Patlidžan	303	-	11	479	63	-	-	0
Celer	315	367	465	680	3	4	1	50
Paprika	3 847	3 228	2 844	2324	350	462	388	1058
Špinat	452	365	132	67	-	3	1	0
Ostalo povrće	1100	1 154	1 441	1333	21	170	94	125
Ukupno	55485	50191	60850	70742	5 406	3 178	1 504	3617

Tablica 2. Uvoz i izvoz nekih vrsta svježeg povrća u Republici Hrvatskoj u periodu 1997-2005. [9]

Prema podacima u tablici 3 vidi se da se proizvodnja zamrznute hrane od 1997. do 2005.g. nije značajno povećala, 1997.g. bila je 13 948 t. a 2005.g. 15 746 t. Međutim potrošnja zamrznute hrane se značajno povećala sa 31 072 t 1997. g. na 70 114 t 2005. g. što je više nego dvostruko. Zbog tako velikog povećanja potrošnje došlo do enormnog povećanja uvoza zamrznute hrane sa 18 779 t 1997 g. na 60 469 t. 2005. g. U našim prethodnim radovima [4-8] procijenili smo da će do povećanja potrošnje smrznute hrane doći i da to treba iskoristiti za vlastiti razvoj prerade poljoprivrednih proizvoda što nije ostvareno premda postoje gotovi projekti izrađeni do studije isplativosti.

Naziv proizvoda	Proizvodnja u (t)					Potrošnja u (t)			
	1997	1998	1999	2000	2005	1997	1999	2000	2005
Zamrz. tjestenina s dodacima i nadjevom	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ostali pekarski proizv., svježi, zamrz.	4 515	4 482	4 860	5 247	6 007	4 515	4 860	5 247	6007
Voćna pulpa i kaša zamrz.	100	428	180	0	0	311	766	1 187	905
Zamrz. voće	25	0	0	0	0	201	771	2 279	2 032
Zamrz. paprika	0	35	0	0	0	1 162	309	317	66
Ostalo zamrz. Voće	5	491	355	55	0	6 562	8 498	6 611	1241 5
Zamrz. polugotova jela od mesa, oblikovano meso	-	-	-	-	-	1 445	79	396	37
Zamrz. gotova jela od mesa	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morska riba, zamrz., ljuskari i mekušci	154	704	291	185	364	3 463	9 334	18795	3358 0
Zamrz. polupripr. jela od ribe	588	383	132	92	78	2 574	1 538	1 547	1 743
Sladoled	8 548	8 172	8 011	9 503	9 293	10387	9 583	10604	1068 3
Zamrz. kolači s nadjevom	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jestivi klaonički nusproizv. zamrz.	11	9	18	230	4	365	320	535	230
Meso peradi zamrz. sječeno	2	188	-	-	-	87	566	542	1 616
Ukupno	13948	14892	13847	15312	15746	31072	35334	48060	7011 4

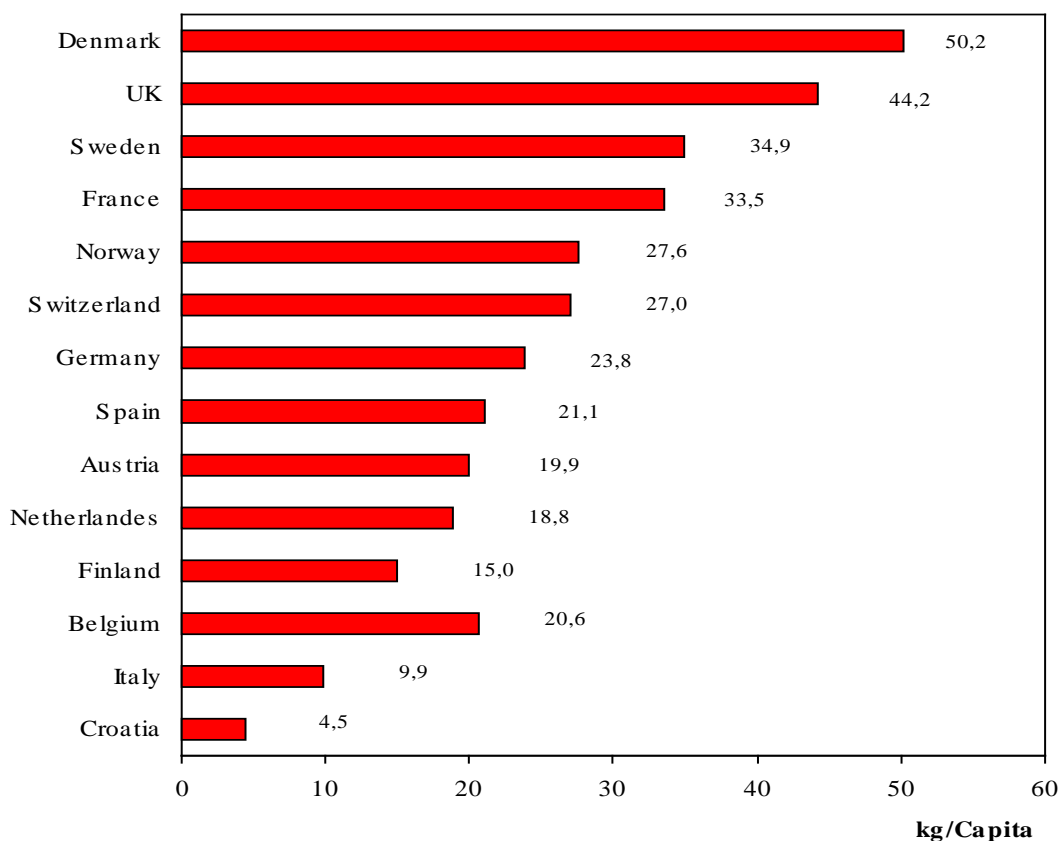
Tablica 3. Proizvodnja i potrošnja smrznute hrane u Republici Hrvatskoj 1997-2005. [9]

Također prema podacima u tablici 4 vidi se da je i izvoz zamrznute hrane povećan sa 1 655 t. 1997 g. na 6 101 t. 2005 g. Ako se analizira struktura izvoza može se uočiti da je to rezultat uvoza radi izvoza, a ne povećanja domaće proizvodnje zamrznute hrane. Pored navedenih proizvoda u Hrvatskoj nije razvijena proizvodnja niti druge polugotove i gotove hrane višeg stupnja finalizacije ili konzervirane drugim postupcima. Zbog toga se uvoze i takvi proizvodi kao što su mesni proizvodi, pasterizirano i sterilizirano voće i povrće i proizvodi višeg stupnja finalizacije na bazi

Naziv proizvoda	Uvoz u (t)				Izvoz u (t)			
	1997	1999	2000	2005	1997	1999	2000	2005
Zamrz. tjestenina s dodacima i nadjevom	-	-	-	-	-	-	-	-
Ostali pekarski proizv., svježi, zamrz.	-	-	-	-	-	-	-	-
Voćna pulpa i kaša zamrz.	212	586	1 187	926	1	-	-	21
Zamrz. voće	395	1 252	3 243	3 689	219	481	964	1 657
Zamrz. paprika	1 163	328	382	66	1	19	65	-
Ostalo zamrz. voće	6 629	8 212	6 621	12 482	72	69	65	67
Zamrz. polugotova jela od mesa, oblikovano meso	1 455	620	1 003	884	10	699	607	47
Zamrz. gotova jela od mesa	-	-	-	-	-	-	-	-
Morska riba, zamrz., ljuskari i mekušci	3 629	9 469	19 296	34 040	320	426	686	824
Zamrz. Polupripr. Jela od ribe	1 986	1 411	1 461	1 735	-	5	6	70
Sladoled	2 686	2 617	2 631	2 735	847	1 045	1 530	1 345
Zamrz. Kolači s nadjevom	-	-	-	-	-	-	-	-
Jestivi klaonički nusproizv. Zamrz.	432	302	305	226	78	-	-	-
Meso peradi zamrz. Sječeno	192	1 161	1 329	3 686	107	1 727	787	2 070
Ukupno	18 779	25 958	37 458	60 469	1 655	4 471	4 710	6 101

Tablica 4. Uvoz i izvoz smrznute hrane u Republici Hrvatskoj 1997-2005. [9]

prerade brašna. Najviši stupanj razvijenosti u Hrvatskoj ima industrija prerade mlijeka s obzirom na asortiman i kakvoću proizvoda, premda i ova industrija značajno zaostaje u istočnoj Hrvatskoj u odnosu na druge dijelove Hrvatske. U Hrvatskoj još ne postoje pogoni za proizvodnju minimalno procesirane hrane i hrane konzervirane netermičkim postupcima. Tijekom nekoliko zadnjih godina počelo se s proizvodnjom tzv. organske odnosno ekološki proizvedene hrane, dosadašnji pokušaji su se odnosili na poljoprivrednu proizvodnju, do sada značajnije prerade tih proizvoda nije bilo. Bez odgovarajućih hladnih prostora za čuvanje tih proizvoda (hladnjača) i kapaciteta za preradu teško će biti valorizirati te proizvode. S obzirom na nedostatak prerade

Slika 1. Potrošnja smrznute hrane u Europi po glavi stanovnika bez sladoleda

nepovoljna je struktura sjetve i ukupne poljoprivredne proizvodnje. Zbog nedovoljne razvijenosti prehrambene industrije odnosno zbog nedostatka prerade mnogi poljoprivredni proizvodi u Hrvatskoj propadaju a Hrvatska uvozi značajne količine hrane. Razvojem prehrambene industrije i prerade poljoprivrednih proizvoda prema prirodnim mogućnostima (poljoprivredne površine i kvaliteta zemlja, klimatski uvjeti, mogućnost navodnjavanja, navike i iskustvo stanovništva), Hrvatska treba od uvoznika hrane postati značajan izvoznik hrane.

3. Trendovi u proizvodnji hrane

Na temelju rezultata istraživanja i razvojem tehnike (razvoj novih procesnih rješenja) u posljednjih nekoliko decenija došlo je do značajnog unapređenja tehnologije proizvodnje hrane. To je omogućilo povećanje kakvoće i nutritivne vrijednosti posebno konzervirane hrane i prerađevina. Sve uočene nedostatke pojedinih procesa nastojalo se otkloniti unapređenjem procesa na temelju novih znanja ili pronalaženjem novih procesnih rješenja. Trendovi u proizvodnji hrane i prehrambenoj tehnologiji danas su sljedeći:

1. Čuvanje i upotreba hrane u svježem stanju u što je moguće većoj mjeri
2. Konzerviranje hrane zamrzavanjem
3. Minimalno procesirana hrana i primjena netermičkih postupaka konzerviranja

4. Primjena fizikalnih postupaka u konzerviranju hrane
5. Očuvanje nutritivne vrijednosti i kakvoće hrane u što je moguće većoj mjeri tijekom procesiranja
6. Ekološka proizvodnja hrane

Najbolja prehrambena vrijednost i kakvoća hrane postiže se upotrebom svježe hrane za pripremu jela i prehranu. Međutim to nije moguće uvijek primijeniti, zbog toga što neki poljoprivredni proizvodi dospijevaju u određeno doba godine, ako želimo da budu zastupljeni u prehrani tijekom cijele godine moramo te proizvode preraditi u preradevine ili konzervirati. Teži se da se pojedini poljoprivredni proizvodi zadrže što je moguće dulje vrijeme u svježem stanju i kao takvi upotrebe u prehrani. Danas se to vrlo uspješno postiže skladištenjem (čuvanjem) takvih proizvoda (meso, riba, voće, povrće itd.) u rashlađenim prostorima - hladnjačama sa ili bez kontrolirane atmosfere. Poljoprivredna proizvodnja tih proizvoda mora biti praćena postojanjem hladnjača za čuvanje proizvoda u svježem stanju ili odgovarajućom preradom. Ako to nije slučaj kao što je to danas u Hrvatskoj poljoprivredna proizvodnja nema odgovarajuću finalizaciju, ti proizvodi propadaju i poljoprivredna proizvodnja se ograničava (guši) na samom početku. To uzrokuje enormni uvoz tih proizvoda u svježem stanju i preradenih. U procesu prerade hrane teži se minimalnom procesiranju hrane zbog očuvanja kakvoće i izvornih (prirodnih) svojstava hrane u što je moguće većoj mjeri. U tu svrhu se razvijaju procesi polupripremljene minimalno procesirane hrane koja se čuva do upotrebe pretežito hlađenjem ili se konzervira netermičkim postupcima. Iz zdravstvenih razloga izbjegava se upotreba kemijskih konzervansa gdje god je to moguće. Za konzerviranje hrane koriste se hlađenje i smrzavanje te fizikalni postupci konzerviranja hrane. U zadnje vrijeme se vrše intenzivna istraživanja primjene netermičkih postupaka konzerviranja hrane kao što su primjena visokog tlaka, ionizirajuće zračenje, obrada zvukom, obrada oscilirajućim magnetskim poljem, obrada pulsirajućim električnim poljem, obrada elektromagnetskim valovima i drugo.

4. Prioritetni programi razvitka prerade poljoprivrednih proizvoda u istočnoj Hrvatskoj

Obzirom na prirodne potencijale i suvremene trendove u prehrambenoj tehnologiji preradu poljoprivrednih proizvoda u Slavoniji i Baranji potrebno je razvijati u sljedećim pravcima:

1. Izgradnja hladnjača za prihvatanje, pakiranje, ambalažiranje i skladištenje svježeg voća, povrća i drugih poljoprivrednih proizvoda.
2. Izgradnja pogona za proizvodnju zamrznute hrane.
3. Izgradnja pogona prehrambene industrije s višim stupnjem finalizacije, prerada voća i povrća, prerada brašna, prerada mesa i mlijeka, prerada biljnih ulja, proizvodnja polugotovih proizvoda.
4. Izgradnja pogona tzv. osnovne prehrambene industrije koji nisu dovoljno razvijeni ili ne postoje. Mokra i suha prerada kukuruza, proizvodnja kvalitetnih

i namjenskih tipova pšeničnog brašna, prerada uljarica i proizvodnja biljnih ulja, proizvodnja mesa, prerada soje.

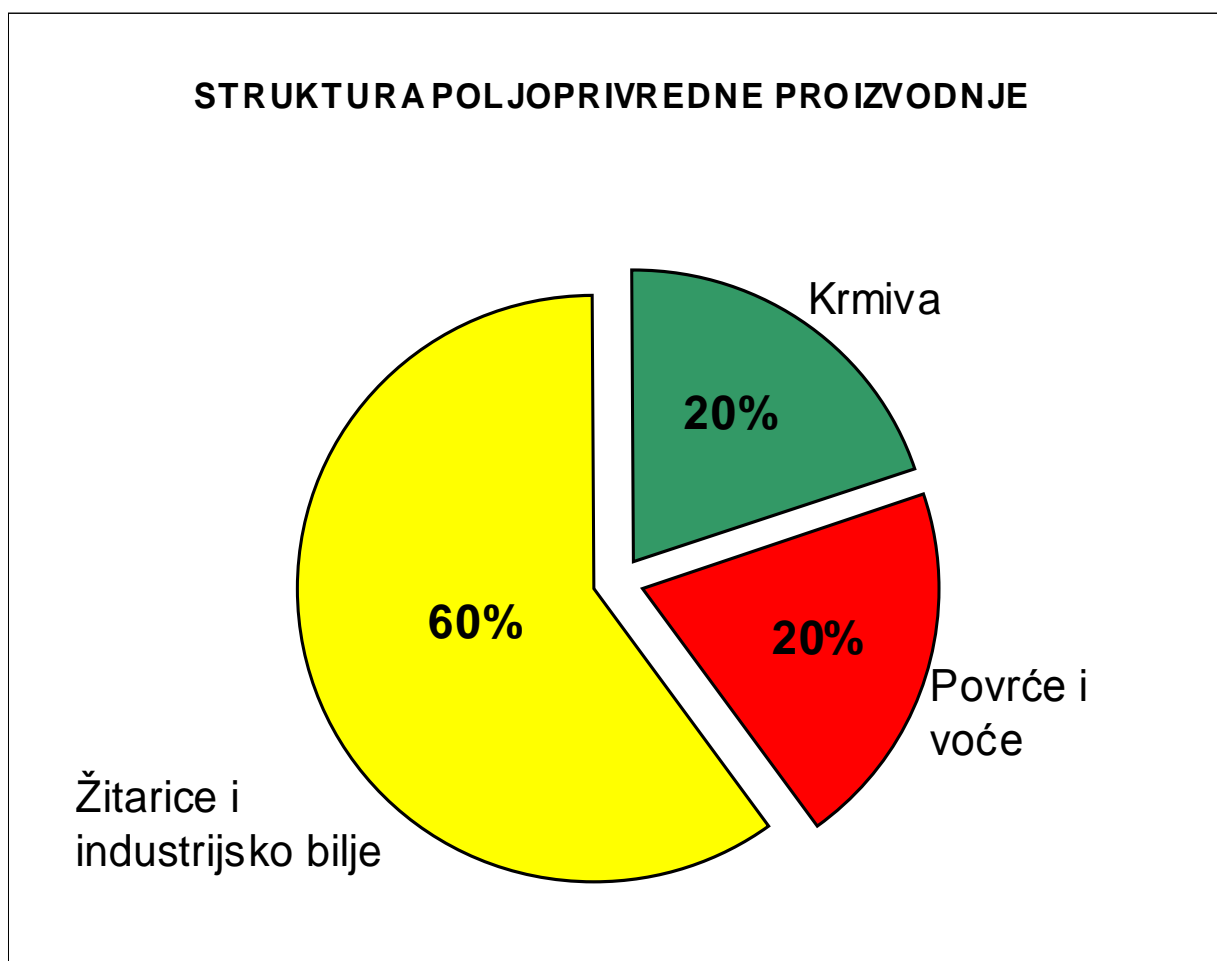
5. Mala i srednja obiteljska gospodarstva za proizvodnju i preradu poljoprivrednih proizvoda. Proizvodnja, prerada i konzerviranje hlađenjem voća i povrća, proizvodnja i prerada mesa, proizvodnja i prerada mlijeka, prerada brašna, proizvodnja kvalitetnih i visokokvalitetnih vina i voćnih rakija.
6. Ekološka proizvodnja i prerada biološki vrijedne hrane

5. Ostale mjere

1. Izmijeniti strukturu poljoprivredne proizvodnje i sjetve ratarskih proizvoda. Poljoprivrednu proizvodnju uskladiti sa programima prerade. Osigurati dostatne subvencije za poljoprivredne proizvode, preko subvencija stimulirati proizvodnju proizvoda za preradu. Stimulirati uzgoj tvrdih i namjenskih sorti pšenice, subvencije i otkupne cijene uskladiti s kakvoćom pšenice.

Prema našoj procjeni struktura poljoprivredne proizvodnje u istočnoj Hrvatskoj utemeljene na preradi bi trebala biti prema Slici 2.

- 60 % žitarice i industrijsko bilje,
- 20 % krmiva,
- 20 % povrće i voće

Slika 2. Struktura poljoprivredne proizvodnje

Svaki navedeni segment mora se nadovezati odgovarajuća prerada, kod krmiva proizvodnja mlijeka i mesa a kod povrća i voća prerada prije svega u zamrznute proizvode i skladištenje svježih proizvoda u hladnjačama.

Poljoprivredni proizvođači se moraju opredijeliti za neki od navedenih segmenata, pri tome treba jasno reći poljoprivrednim proizvođačima koji obrađuju manje poljoprivredne površine (manje od 80-100 hektara) da se moraju opredijeliti za povrće i voće sa kojima se može ostvariti veći prihod po jedinici površine ili krmiva sa proizvodnjom mesa ili mlijeka, jer na manjim površinama ne mogu ostvariti rentabilnu proizvodnju žitarica i industrijskog bilja. Državnim mjerama poticajima i drugim država treba ovakva opredjeljenja stimulirati, na taj način će se osigurati proizvodnja povrća i voća za upotrebu u svježem stanju i sirovine za njihovu preradu prije svega zamrznuto povrće i voće koji se enormno uvoze.

2. Državnim mjerama stimulirati inozemne i domaće investitore na ulaganje u preradu poljoprivrednih proizvoda, oslobađanjem poreza na dobit, dodjelom državnog zemljišta za gradnju novih tvornica i pogona itd.

6. Zaključak

Glavni ciljevi u proizvodnji hrane u Hrvatskoj bi trebali biti: Zadovoljavanje vlastitih potreba, zadovoljavanje potreba turizma, proizvodnja za izvoz.

U Strategiji razvitka Republike Hrvatske prehrambenoj industriji i preradi poljoprivrednih proizvoda treba dati jednako značenje kao i samoj poljoprivredi. U Strategiji razvitka je potrebno definirati prioritetne pravce razvitka prehrambene industrije i prerade poljoprivrednih proizvoda, a razvoj poljoprivrede i proizvodnju tih proizvoda uskladiti sa tim pravcima. Želja nam je da ovaj rad bude doprinos toj strategiji koja bi se trebala temeljiti na činjenicama navedenim u ovom radu.

Državnim mjerama stimulirati inozemne i domaće investitore na ulaganje, oslobađanjem poreza na dobit, dodjelom državnog zemljišta za gradnju novih tvornica i pogona itd.

7. Literatura

[1] Baotić, J. & Bilušić, A. (1997), Uspješno hrvatsko gospodarstvo, *Zbornik radova*, INTERCOM - savjetovanje, Hrvatski uspjeh kroz zajedništvo i cjelovitu promjenu, Zagreb, Split, Bizovac, Zadar, Varaždin, Pula (veljača-ožujak, 1997), str.1 - 18.

- [2] Pozderović, A.; Ugarčić, Ž. & Piližota, V. (1992), Strategija obnove i razvitka prehrambene industrije bazirane na preradi sirovina biljnog porijekla, *Znan. prak. polj. preh. teh.*, Vol. 2 (3), 1992.g., str.518 - 538.
- [3] Pozderović, A. (1997), Strateški pravci obnove i razvitka prehrambene industrije istočne Hrvatske, *Zbornik radova*, Međunarodni znanstveno-stručni skup, Strategija gospodarskog razvitka istočne Hrvatske, Bizovac (studenj, 1997), str.185 – 192, CROMAR & HGK, Osijek.
- [4] Piližota, V. (1997), Prerada poljoprivrednih proizvoda, *Zbornik radova*, Međunarodni znanstveno-stručni skup, Međunarodni znanstveno-stručni skup, Strategija gospodarskog razvitka istočne Hrvatske, Bizovac (studenj, 1997), str.168 – 184, CROMAR & HGK, Osijek.
- [5] Pozderović, A. & Moslavac, T. (1999), Strategija razvitka prerade poljoprivrednih proizvoda u istočnoj Hrvatskoj, *Zbornik radova*, Međunarodno znanstveno-stručni skup, Strategija razvitka poljoprivrede i prehrambene industrije istočne Hrvatske, Osijek (ožujak, 1999), str.195 – 212, CROMAR & HGK, Osijek
- [6] Pozderović, A. (2000), Prioritetni programi razvitka prehrambene industrije u istočnoj Hrvatskoj, *Zbornik radova*, HUP Gospodarski forum, Strategija gospodarskog razvitka Republike Hrvatske - regionalne mogućnosti, Bizovac (svibanj, 2000), str.4 – 8, HUP, Osijek.
- [7] Pozderović, A. & Moslavac, T. (2002), Pravci razvoja prerade poljoprivrednih proizvoda u funkciji razvoja turizma Republike Hrvatske, *Zbornik radova*, Znanstveni skup, Kontinentalni gospodarski resursi u funkciji razvitka turizma Republike Hrvatske, Osijek, (7 i 8 lipnja, 2002), str.103-114, Ekonomski fakultet, Osijek.
- [8] Pozderović, A. (2007). Prioritetni programi razvoja prerade poljoprivrednih proizvoda. *Okrugli stol*, 14. Osječki proljetni sajam, Osijek 2.03. 2007.
- [9] Statistika vanjske trgovine za 1997-2005, Državni zavod za statistiku .

Photo 151. Vine in the sea / Vino u moru